

**OPINTO-OHJAUS MAUNULAN YHTEISKOULUSSA
JA
HELSINGIN MATEMATIIKKALUKIOSSA**

*Erityispiirteitä yleislukiolaisten ja matematiikkalukiolaisten
henkilökohtaisen ohjauksen tarpeessa*

Tero Hannila

2011

**Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos**

TIIVISTELMÄ

Hannila, Tero: Opinto-ohjaus Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa. Erityispiirteitä yleislukiolaisten ja matematiikkalukiolaisten ohjauksen tarpeessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä, 2011, 37 s.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on tutkia opinto-ohjauksen tarvetta helsinkiläisessä Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiiossa sekä henkilökohtaisessa ohjauksessa esiintyviä mahdollisia eroavaisuuksia ja erityispiirteitä yleislukion linjan ja matematiikkalinjan opiskelijoiden välillä. Matematiikkalukion opiskelijat ovat omien havaintojeni perusteella jo lukion alkuvaiheessa tietoisempia lukion jälkeisestä suuntautumisestaan jatko-opintoihin kuin yleislukiolaiset, joten oletukseni on, että myös ohjauksen tarpeessa ja siinä, millainen ohjaus koetaan hyödylliseksi, on eroja linjojen välillä. Teoriapohjana ohjaustarpeen kartoituksessa olen käyttänyt mm. Vance Peavyn teoksia sosiodynaamisesta ohjauksesta. Ohjaustarpeen pohjalta pohdin, kuinka voisin jatkossa paremmin hyödyntää sosiodynaamista ohjausmallia, toiminnallisia menetelmiä sekä ratkaisukeskeistä lähestymistapaa oman ohjaukseni kehittämisessä. Tämä tutkimus on suoritettu laskemalla kaikki henkilökohtaiset käynnit opolassa vastaanotollani keväällä 2011 sekä lomakekyselyn avulla opinto-ohjauksen tunneilla helmikuussa 2011.

Kyselyn ja laskettujen yksittäisten käyntien perusteella voidaan todeta, että yleislukion opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjauksen tarve vaikuttaa olevan selvästi suurempi kuin matematiikkalukiolaisten. Yleislukiolaisista yli puolet on myös sitä mieltä, että henkilökohtainen ohjaus lukiiossa on erittäin tärkeää, kun vastaavasti vain vajaa viidesosa matematiikkalukiolaisista on sitä mieltä. Kyselylomakkeella opiskelijoiden antamien kommenttien perusteella käy selvästi ilmi lukiolaisten epävarmuuden tunne selviytyä kunnialla lukiosta ilman asiantuntevaa yksilöohjausta. Tärkeimmiksi yksittäisiksi syiksi vastaanotolla käynteihin osoittautuivat kursseihin ja lukujärjestykseen liittyvät asiat, kun taas henkilökohtaiset syyt, kuten esim. väsymys tai masentuneisuus, jäivät vastauksissa yllättävänkin vähäiselle huomiolle.

Tutkimus osoittaa selvästi sekä yleislukiolaisten että matematiikkalukiolaisten pitävän jatko-opintoja ja tiedon saamista hakemiskäytänteistä tärkeimpänä yksittäisenä asiana, jota opinto-ohjauksen tunneilla, mutta myös henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa pitäisi käsitellä. Muutenkaan selviä eroja linjojen välillä ohjaukseen liittyvien toiveiden kohdalla ei voida havaita. Opiskelijat Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiiossa ovat tutkimuksen mukaan erittäin tyytyväisiä saatuun ohjaukseen ja suhtautuvat positiivisesti tulevaisuuden asettamiin haasteisiin. Tutkimuksessa ilmitulleiden toiveiden pohjalta kehitän jatkossa omaa opinto-ohjaustani hyödyntämällä sosiodynaamista ohjausmallia ja toiminnallisia menetelmiä esim. erilaisten harjoitusten muodossa.

Avainsanat: Opinto-ohjaus, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, henkilökohtainen ohjaustarve

ABSTRACT

Hannila, Tero: Guidance counseling in Maunulan yhteiskoulu and Helsingin matematiikkalukio (an upper secondary school in Helsinki, Finland). Special features in the need of personal guidance counseling in two upper secondary schools; one with a normal and one with a mathematics based curriculum.

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education, 2011, 37 pp.

The main purpose of this development project is to study the need of personal, one-to one guidance counseling in Maunulan yhteiskoulu and Helsingin matematiikkalukio (an upper secondary school in Helsinki). In our school we offer two different study lines: a General upper secondary school and a Mathematical upper secondary school. My hypothesis based on my own observations is that the need of personal guidance counseling in the Mathematical upper secondary school is slightly different than in the General upper secondary school. As a theoretical basis for the need of guidance counseling I have used the books based on Vance Peavy's sociodynamic counseling. Based on the need of counseling I am trying to find out how I could better benefit from sociodynamic model and solution-oriented approach in improving my own counseling practices. This research was conducted by calculating all personal visits to my office during spring term 2011 and by having students fill in a questionnaire during guidance counseling lessons.

Based on this research it can be concluded that the need of personal guidance counseling in the General upper secondary school is notably higher than in the Mathematical upper secondary school. The students in the General upper secondary school also generally believe that personal guidance counseling is very important in upper secondary school. The main reasons why the students come to my office are related to their courses and schedule. This research clearly indicates that the students in both study lines of our upper secondary school want a lot of information about postgraduate studies e.g. at Universities both during the lessons and visits to my office. Otherwise no significant differences related to the wishes for the counseling system in our school can be found between the students in our General upper secondary school and the Mathematical upper secondary school. The students in Maunulan yhteiskoulu and Helsingin matematiikkalukio are throughout very satisfied with the system of guidance counseling in our school and they also have a positive attitude towards all future challenges.

Keywords: Guidance counseling, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, need of personal guidance counseling

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO.....	5
2. OHJAUS LUKIOSSA	7
2.1 Lukiokoulutus.....	7
2.2 Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio	8
2.3 Opinto-ohjaus lukiossa	9
2.4 Opinto-ohjaus Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa.....	10
3. OHJAUKSEN TEOREETTISIA LÄHESTYMISTAPOJA.....	12
3.1 Peavyn sosiodynaaminen ohjaus	12
3.2 Ratkaisukeskeinen lähestymistapa.....	14
3.3 Toiminnalliset menetelmät	15
3.4 Oma ohjausteoreettinen ajattelutapani nuoren ohjaamisessa.....	16
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
4.1 Tutkimuksen yleiset lähtökohdat.....	18
4.2 Tutkimustulosten analysointi.....	19
4.2.1 Käyntimäärät opolassa ja pääasialliset syyt.....	19
4.2.2 Tyytyväisyys saatuun ohjaukseen.....	22
4.2.3 Henkilökohtaisen ohjauksen tarve.....	24
4.2.4 Ohjaukselle asetetut toiveet	27
5. YHTEENVETO JA POHDINTA.....	30
LÄHTEET	35
LIITE 1	37

1. JOHDANTO

Kiinnostukseni opinto-ohjausta kohtaan sai alkusysäyksen 2000-luvun puolivälissä, kun koulumme silloinen rehtori kysyi minulta halukkuuttani ruveta sivutoimiseksi opinto-ohjaajaksi lukiomme ykkösluokkalaisille. Ruotsin kielen ja suomi toisena -kielenä opettajan toimen ohessa olin jo aikaisemmin toiminut pari vuotta lukion oppilaskunnan ohjaavana opettajana sekä tutor-kouluttajana, joten innostukseni opiskelijoiden ohjaukseen ja toiminnalliseen kannustamiseen oli oikeastaan jo olemassa. Lukion opinto-ohjaajana toimiminen sopi myös mielestäni erinomaisesti yhteen tutor-toiminnan kanssa. Mitä enemmän työskentelin opiskelijoiden kanssa, muokkasin heidän lukujärjestyksiään ja tarkistelin kurssivalintoja, sitä selvemmin minulle alkoi hahmottua se tosiasia, että opinto-ohjaus todella oli minun juttuni. Viimeiset pari vuotta olen sitten ollut kokopäiväinen, päätoiminen lukion opinto-ohjaaja kaiken kaikkiaan noin 400 opiskelijalle. Ohjattavien määrä on suhteellisen suuri yhdelle ohjaajalle, mutta olen aina omistautunut täysillä työlleni ja helposti lähestyttävän, energisen luonteeni avulla olen pärjännyt ohjaajana mielestäni hyvin. Olen näiden vuosien aikana yhä paremmin oppinut ymmärtämään opiskelijoiden suruja ja murheita, lukemaan heidän sisintään ja siten kartoittamaan heidän todellisia tarpeitaan, mikä varmasti omalta osaltaan edesauttaa minua omassa työssäni löytämään sopivia ohjausmenetelmiä kullekin opiskelijalle. Myös tiivis ja säännöllinen yhteistyö koulumme oppilashuoltoryhmän kanssa takaa minulle korvaamattoman avun varsinkin opinnoissa erityisiä järjestelyitä vaativien opiskelijoiden kohdalla.

Opinto-ohjaajan erillisten opintojen edetessä Jyväskylässä huomasin vähitellen, että omassa henkilökohtaisessa ohjausajattelussani alkoi tapahtua muutoksia. Ennen koulutuksen alkua luulin aika-ajoin olevani kaikkietävä ja ajattelin asioiden vain olevan tietyllä tavalla. Olin tietämättäni käyttänyt erilaisia ohjausteorioita henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa opiskelijoiden kanssa kiinnittämättä niihin suurempaa huomiota. Jyväskylässä sitten kuulin ensimmäistä kertaa mainittavan Vance Peavyn nimen ja sosiodynaamisen ohjausteorian ja aloin tarkemmin tutkia kyseistä ohjausmallia. Yhtäläisyyksiä omaan ohjaukseeni löytyi lähes siltä istumalta. Tähän kehittämistyöhöni olen käyttänyt teoriaperustana Peavyn teoksia *Elämäni työkirja (2001)* ja *Sosiodynaamisen ohjauksen opas (2006)*, joiden ideoita ja ajatuksia olen käyttänyt paljon omassa ohjaustyössäni. Myös

Mervi Pekkarin kirja *Tavoitteellinen ohjauskeskustelu* (2009) ja Sanna Vehviläisen teos *Ohjaus vuorovaikutuksena* (2001) sekä Ben Furmanin ja Tapani Aholan teokset *Terapiasta ratkaisuihin* (1993) ja *Ratkaisukeskeinen itsensä kehittäminen* (1999) ohjauksen ratkaisukeskeisen lähestymistavan soveltamisesta käytännössä ovat olleet minulle keskeisiä aineksia oman ohjausajatteluni muutosprosessissa ja tämän kehitystyöni aikaansaamisessa.

Tässä kehittämistyössäni tutkin Maunulan yhteiskoulun lukion ja Helsingin matematiikkalukion opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta ja siinä esiintyviä mahdollisia eroavaisuuksia yleislukion ja matematiikkalukion opiskelijoiden välillä. Ohjaustarpeiden pohjalta pohdin, kuinka voisin jatkossa nykyistä paremmin hyödyntää sosiodynaamista ohjausmallia ja toiminnallisia menetelmiä oman ohjaukseni kehittämisessä. Alun perin tarkoitukseni oli tutkia maahanmuuttajien ohjaustarvetta, sillä koulumme on erittäin monikulttuurinen ja kansainvälinen, mutta syksyn 2010 Jyväskylän opinto-ohjaajakoulutuksen lähijaksojen aikana kiinnostukseni yleislukiolaisten ja matematiikkalukiolaisten ohjaukseen ja varsinkin henkilökohtaisen ohjauksen tarpeeseen alkoi vähitellen herätä. Vuosien varrella tekemieni havaintojen pohjalta oletukseni on, että matematiikkalukiolaiset kokevat ohjauksen tarpeen eri tavalla kuin yleislukiolaiset ja ovat toimintatavoiltaan selvästi itsenäisempiä. Matematiikkalukio on mielestäni yhtenäisempi kokonaisuus kuin yleislukio, sillä opiskelijat käyvät lukion aikana useita eri kursseja samoissa ryhmissä, jolloin ryhmähenki varmasti kohenee, eikä ”luokaton lukio” vaikuta heihin yhtä vahvasti kuin yleislukiolaisiin. Monet matematiikkalukion opiskelijat tietävät jo pitkälti lukion alkuvaiheessa, mitä he aikovat tehdä lukion jälkeen, joten heidän tulevaisuuden suunnitelmansa ovat usein aika selviä verrattuna yleislukiolaisiin. Matematiikkalukion opiskelijat ovat myös tasoltaan yleislukion opiskelijoita parempia ja heidän sisäänpääsykeskiarvonsa on todistetusti korkeampi. Tämän pohjalta voisi olettaa linjojen välillä olevan eroja siinä, millainen ohjaus koetaan hyödylliseksi.

2. OHJAUS LUKIOSSA

2.1 Lukiokoulutus

Lukiokoulutus on toisen asteen koulutusta, jonka tarkoituksena on antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja lukiopohjaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Lukio-opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Yleislukiolinjalle sisäänpääsyyn tarvittava keskiarvo vaihtelee suuresti lukiosta ja paikkakunnasta riippuen. Erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden normaali käytäntö on se, että puolet opiskelijaksi ottamisen pisteistä tulee peruskoulun päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvosta ja puolet pääsykokeista tai muista harrastuneisuutta ja ansioita mittaavista näytöistä. Lukio on mahdollista suorittaa 2–4 vuodessa, eikä opiskelijan eteneminen luokattomassa lukiossa ole sidottu vuosiluokkiin. Lukion oppimäärä sisältää valtakunnallisen tuntijaon mukaisia oppiaineita, mm. äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä ja vieraita kieliä, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, liikuntaa ja muita taito- ja taideaineita. Luokattomassa lukiossa opiskelijalla on mahdollisuus itse säädellä opinto-ohjelmaansa ja sen sisältöä sekä siihen tarvittavaa aikaa. Opiskelijat laativat myös itse lukujärjestyksensä lukion tarjoaman kurssitarjottimen puitteissa. Vapaus ja yksilöllisyys tuovat mukanaan lisääntyntä vastuuta, jota opiskelijan täytyy ottaa tekemistään valinnoista. Lukio päättyy valtakunnalliseen ylioppilastutkintoon. Opiskelija saa lukion suoritettuaan kaksi erillistä todistusta, ylioppilastutkintotodistuksen ja lukion päättötodistuksen. (Koistinen 2010, 17-21.)

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista ja kehittymistä tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden mahdollisimman monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Tämän lisäksi lukiokoulutuksen tulisi tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämän aikana. Yhteistyö kodin ja muiden tukiverkostojen (esim. terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi) kanssa tulisi olla säännöllistä lukion aikana. Lukiokoulutusta järjestetään pääosin lukioissa ja aikuislukioissa. (Koistinen 2010, 17.)

2.2 Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio

Maunulan yhteiskoulu on Helsingin Maunulassa sijaitseva yksityinen oppilaitos, joka käsittää sekä yläasteen että lukion. Koulu perustettiin Viipurin Reaalikoulu – nimisenä poikakouluna Viipuriin vuonna 1913. Helsinkiin koulu muutti sodan tieltä 1940-luvulla. Helsingissä se toimi nimellä *Vaasanrinteen yksityislukio* aina 1950-luvun lopulle saakka. Vuonna 1959 koulu muutti Maunulaan ja koulun nimeksi vaihtui Maunulan yhteiskoulu. Helsingin matematiikkalukio aloitti vuonna 1995 matematiikkaan painottuneena erityislukiona. Koulussa toimii yläasteella myös englanninkieliset kansainväliset luokat.

Oppilaita ja opiskelijoita Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiassa on kaikkiaan noin 800, joista puolet peruskoulussa ja puolet lukiossa. Lukiossa on kaksi opintolinjaa: valtakunnallista lukion opetussuunnitelmaa toteuttava Maunulan yhteiskoulun lukio ja matematiikan opetuksen erikoislinja eli Helsingin matematiikkalukio. Molempiin lukioihin haetaan yhteisvalinnan kautta. Lukion yleislinjalle opiskelijat valitaan peruskoulun päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvon perusteella, kun taas matematiikkalukioon opiskelijat valitaan pääsykokeen ja peruskoulun lukuaineiden keskiarvon yhteispistemäärän perusteella. Lukiossa opiskelija voi halutessaan jatkaa samoin painotuksin kuin peruskoulussammekin. Liikunnassa, taideaineissa (musiikki ja kuvataide) ja matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa on laaja kurssitarjonta. Matematiikkalukiolla on oma valtakunnallisesta lukion opetussuunnitelmasta poikkeava kurssitarjontansa. (www.mayk.fi).

2.3 Opinto-ohjaus lukiossa

Sana ohjaus on käsitteenä vaikeasti määriteltävä ja monimerkityksinen. Kun ohjauksesta puhutaan, saa se usein merkityksen siitä kontekstista käsin, josta kukin puhuja ja kuulija asiaa lähestyy. Suomessa vastuu ohjauksen järjestämisestä ura- ja elämänsuunnittelun sekä opintojen ohjauksen kohdalla on pääasiallisesti kahdella hallinnon alalla. Oppilaitoksissa ohjausta saavat nuoret ja aikuiset opiskelijat, kun taas työhallinto järjestää ohjauspalveluja aikuisille työssä käyville tai työtä hakeville. (Kasurinen 2004, 40.)

Lukion opinto-ohjauksen tarkoituksena on lukion opetussuunnitelman (2003) perusteiden mukaan tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa ja kehittää hänen valmiuksiaan tehdä jatko-opintoja ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Opinto-ohjaus lukiossa on muodoltaan kurssimuotoista, henkilökohtaista tai pienryhmäohjausta. Opiskelijaa tulee ohjeistaa oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa laatimisessa ja sen seurannassa. On tärkeää, että opiskelija saa opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän kykenee suunnittelemaan lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa pohjalta. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 18.) Ohjausvastuun kantavat Merimaan (2004, 75) mukaan opinto-ohjaajan lisäksi myös rehtori ja ryhmäohjaajat sekä eri oppiaineiden opettajat lähinnä oman oppiaineensa opiskelun taitojen ohjaajina.

Lukion opetussuunnitelman (2003) mukaan opiskelijoita tulisi ohjata itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen niin, että hän pystyy suunnittelemaan oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, tunnistamaan opiskeluun liittyviä ongelmia ja etsimään apua näihin ongelmiin. Tarkoitus on, että lukio-opiskelu olisi koko ajan täysipainoista ja että opiskelija kykenisi kehittämään oppimaan oppimisen taitoja sekä löytämään omat yksilölliset tapansa oppia asioita. Tieto- ja viestintäteknologian kohdalla tulee opiskelijaa ohjata hankkimaan tietoa niiden tarjoamista mahdollisuuksista. Keskeisten jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvien hakuoppaiden tulisi olla opiskelijoille tuttuja, kuten myös tarvittava tietoverkoissa oleva informaatio jatko-opintoihin hakeutumisen kannalta. Varsinkin toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen keskeisen

koulutustarjonnan tunteminen on lukio-opiskelun loppuvaiheessa tärkeää, jolloin opiskelija entistä paremmin omaa valmiudet hakeutua jatko-opintoihin lukion jälkeen. Opiskelijalla tulee myös olla mahdollisuus tutustua eri ammatteihin ja työelämään sekä opiskeluun muissa oppilaitoksissa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 216.)

2.4 Opinto-ohjaus Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa

Opinto-ohjaus on järjestetty Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa siten, että valtakunnallinen pakollinen lukion opinto-ohjauksen kurssi on jaettu kolmelle vuodelle. Lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat aloittavat opinto-ohjauksella heti syksyllä ensimmäisessä jaksossa. Kurssilla käydään läpi koulun käytänteitä ja tapoja, harjoitellaan lukujärjestyksen tekemistä ja tutustutaan kurssitarjottimeen, joka monelle on aivan uusi tuttavuus. Myös erilaisten opiskelutapojen tunnistaminen ja oman henkilökohtaisen opiskelurytmin löytäminen on erittäin tärkeä osa kurssia. Lukion toisen vuoden opiskelijat tutustuvat opinto-ohjauksen tunneilla ylioppilastutkintoon ja työelämän haasteisiin alati muuttuvassa yhteiskunnassa. Abiturienteilla eli kolmannen vuosikurssin opiskelijoilla opinto-ohjauksen tunteja on määrällisesti eniten. Ylioppilastutkinnon kertaaminen, tutustuminen työelämään, jatko-opinnot sekä ammatti- ja urasuunnitelmat ovat keskeisiä asioita abiturienttien opinto-ohjauksen tunneilla. Myös vuotuiset Studia-messut ovat saavuttaneet suuren suosion opiskelijoiden keskuudessa.

Tavallisten oppituntien lisäksi opinto-ohjaus Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa koostuu henkilökohtaisista tapaamisista ja ohjauskeskusteluista opiskelijoiden kanssa. Ohjaustapaamiset pidetään koulumme opolassa omassa työhuoneessani. Opolatauntuukin olevan paikka, jonne opiskelijoiden on helppo tulla iloiseen ja surui- neen. Pyrin tapaamaan henkilökohtaisesti jokaisen lukiolaisen vähintään kaksi kertaa vuodessa sekä syksyllä että keväällä, jolloin yhdessä käymme läpi tulevan vuoden kurssi- valinnat ja muutenkin haastattelen opiskelijaa opintojen mielekkyydestä. Muinakin ajan- kohtina vastaanottoni opolassa pyörii täydellä teholla aamusta myöhäiseen iltapäivään asti. Jokaiselle lukion toisen vuosikurssin opiskelijalle muokataan heti syksyllä lukuvuo- den alussa alustava ylioppilaskirjoitusaikataulu, jotta kirjoitettavien aineiden syventävät

ja mahdolliset koulukohtaiset soveltavat kurssit varmasti tulevat valituiksi ajoissa. Vaikuttaakin usein siltä, että ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettavat aineet ovat vielä toisen lukiovuoden alussa aika monella pahasti hakusessa, joten hyvissä ajoin tehty alustava kirjoitussuunnitelma on mielestäni paikallaan tässä tilanteessa.

Opinto-ohjaajana kannan tietysti päävastuun opiskelijoiden ohjauksesta lukiossamme, mutta myös ryhmäohjaajien ja aineopettajien tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen ja neuvontaan. Ryhmäohjaajilla onkin henkilökohtaiset palaverinsa jokaisen opiskelijan kanssa kerran vuodessa ja myös ryhmäohjaajien tuokioita pidetään säännöllisesti. Erittäin tärkeä osa opiskelijoiden ohjauksesta, tukemista ja seurantaan ovat säännölliset oppilashuollolliset tapaamiset, joissa paikalla ovat itseni lisäksi lukion linjanjohtaja, ryhmäohjaajat, koulukuraattori, koulupsykologi ja terveydenhoitaja. Tapaamisten ansiosta pystymme paremmin poimimaan suuresta opiskelijajoukosta ns. ”pudokkaat” tai erityistä tukea ja apua tarvitsevat lukiolaiset, jolloin mahdolliset tukitoimenpiteet saadaan hyvissä ajoin käyntiin. Louhi-Jauhiainen (2005, 60) toteaa, että kun oppilashuoltoryhmä toimii hyvin, se tukee sekä opettajan työtä, vanhempien kasvatustyötä että oppilaan omaa oppimista ja kasvua. Yhteistyö koulun ja kodin välillä onkin Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiassa erittäin tiivistä ja opinto-ohjaajana minulla on tärkeä rooli koordinoida ja järjestää tapaamisia huoltajien kanssa, jos aihetta siihen ilmenee.

3. OHJAUKSEN TEOREETTISIA LÄHESTYMISTAPOJA

3.1 Peavyn sosiodynaaminen ohjaus

R. Vance Peavy luonnehtii ohjaussuhdetta seuraavasti: ”Toipa ihminen ohjauskeskusteluun mitä tahansa asioita, kohtaat hänet ja sanot: ”Niin, olen tässä sinun kanssasi, mitä sinulla on mielessäsi? Istun nyt tässä yhdessä sinun kanssasi jonkin aikaa, olipa sydämeläsi mitä tahansa.” Kun ohjaus on tällaista, se on pohjimmiltaan jotain jaloa. Mitään jalompaa ei ole – ainakaan missään yhteiskunnan toiminnassa eikä rakkaussuhteiden ulkopuolella. (Peavy 2006, 17.)

Sosiodynaaminen ohjaus perustuu R. Vance Peavyn (2001) mukaan konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jossa oppijat osallistuvat aktiivisesti ongelman ratkaisemiseen ja tarkastelevat mielekkäänä ja kiinnostavana pitämäänsä oppimistehtävää kriittisesti. Sosiodynaamiselle ohjaukselle on tyypillistä, että se korostaa ohjaajan ja ohjattavan yhteistyötä. Ohjaaja opastaa, mutta ei opeta, eikä painosta. Peavyn mukaan ohjaus on ennen kaikkea oppimisprosessi, jossa sekä ohjaajan että autettavan on oltava valmiita muuttamaan ja oppimaan uutta, jotta ohjaus olisi hyödyllistä. Ihmiset oppivat parhaiten, kun he itse aktiivisesti ovat mukana oppimisprosessissa ja oppiminen tuntuu heistä mielekkäältä ja merkitykselliseltä. Ohjaus on yleistä elämänsuunnittelua ja esim. ammatinvalinnanohjauksessa, työnhakuun liittyvässä ohjauksessa kuin työssä selviämiseen tähtäävässä ohjauksessakin on kysymys siitä, että ihmisten ajattelutapoja, voimavaroja ja toimintamalleja pyritään kirkastamaan niin, että he pystyvät etenemään arvostamiensa tavoitteiden suuntaan. (Peavy 2001, 12-15.) Sosiodynaamiseen lähestymistapaan pohjautuvassa ohjauksessa minulla ohjaajana tulisi olla kyky kuunnella ohjattavaa ja oppia häneltä sekä parhaani mukaan yrittää päästä sisään hänen elämänkenttäänsä (Peavy 2001, 21). Käsitteen ”elämänkenttä” toi julkisuuteen tunnettu sosiaalipsykologi Kurt Lewin jo 1940-luvulla. Ohjauksen toimintaympäristössä elämänkenttä ohjaa tutkimaan ohjattavan kanssa, ei ainoastaan kaikkea kouluun, opiskeluun tai työuraan liittyvää, vaan se laajentaa tarkastelukulman myös kaikkeen inhimilliseen (Helander & Seinä 2005, 15). Myös Mervi Pekkari (2009, 112) tähdentää ohjattavan ja hänen elämänsä kokonaisuuden näkemisen merkitystä henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa.

Peavy (1999, 42-47) johtaa yleisestä konstruktivistisesta viitekehuksesta mm. seuraavia ohjauksen periaatteita:

- 1) Ihmisten käsitys todellisuudesta vaihtelee suuresti. Ei ole olemassa vain yhtä oikeaa, objektiivista todellisuutta.
- 2) Ihmisten maailma rakentuu vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kautta sosiaalisen todellisuuden pohjalle.
- 3) Kieli on tärkein väline merkityksen rakentamisessa. Ohjaajan on tärkeää hyödyntää kieltä sekä ohjattavan maailmankuvan tulkinnassa että ongelmanratkaisun keinona. Pohtimalla ohjattavan kanssa hänen elämäntarinaansa ja mahdollista vaihtoehtoista tapaa kertoa kyseinen tarina, voi ohjaaja edesauttaa ohjattavaa löytämään uusia näkökulmia itseensä ja elämäänsä.
- 4) Ohjattavan minäkäsitys on perustana ohjaukselle. On tärkeää, etteivät ohjattavat koe olevansa avuttomia uhreja, vaan uskovat kykenevänsä hallitsemaan oman elämänsä.
- 5) Ihminen on aina osa jotain kulttuuria. Meidän toimintaamme ja ajattelutapaamme säätelevät erilaiset kulttuuriset säännöt, arvot ja asenteet. Ohjattavan kohdalla onkin tärkeää muistaa ottaa huomioon sekä hänen kulttuuritaustansa että uuden kulttuurin asettamat haasteet.
- 6) On tärkeää, että ohjaaja kuuntelee tarkasti, mitkä asiat huolestuttavat ohjattavaa ja että kyseisiin huolenaiheisiin yhdessä pyritään etsimään ratkaisuja kulloisessakin elämäntilanteessa.

Sanalla ”hyvä” on Peavyn (2006) mukaan erityinen merkitys sosiodynaamisessa ajattelussa. Erityisen hyvää on auttaa ihmisiä siten, että se tuo helpotusta heidän ongelmiinsa ja ylipäänsä elämään ja vahvistaa samalla heidän itsetuntoaan ja kykyä tehdä valintoja ja toimia vastuullisesti. Hyvä ohjaus vähentää mm. tuskaa, kärsimystä ja julmuutta. Se myös parantaa ihmisten keskinäistä ymmärrystä ja lisää avunhakijan itsearvostusta sekä auttaa häntä etenemään paremmin kohti valitsemaansa tavoitetta. Ohjaus on hyvää, kun se auttaa ohjattavaa parantamaan sosiaalisessa elämässä menestymiseen tarvittavia taitoja, tarjoaa avunhakijalle sosiaalista tukea ja emotionaalista turvallisuutta. Yksilön valinnanvapaus lisääntyy mielekkäästi suunnitellussa ohjaustilanteessa ja loppujen lopuksi ohjauksen määrää voidaan vähentää. (Peavy 2006, 21-22.) Vance Peavy (2006, 58) korostaa myös, että hyvä ohjaaja puhuu vähän, mutta kuuntelee tarkasti ja ymmärtää paljon. Kun

ohjaajan työ on tehty ja ohjaus saavuttanut tarkoituksensa, avunhakijat sanovat: ”Me saimme tämän yhdessä aikaan”.

3.2 Ratkaisukeskeinen lähestymistapa

”Ystävättäret tapasivat toisensa. Toinen heistä alkoi kiukkuisena suomia kaupungin apteekkaria. ”Apteekkari on tönkykein tuntemani ihminen, ” hän sanoi. ”On jo aika, että joku vihdoinkin sanoisi sen hänelle suoraan.” Minä tunnen sen miehen. Voin yrittää puhua hänen kanssaan”, vastasi toinen. Muutaman viikon kuluttua ystävättäret tapasivat toisensa jälleen. Apteekkarille suivaantunut nainen kysyi: ”Mitä sinä oikein teit? Minä kävin apteekissa ja mies oli muuttunut ystävälliseksi. Sanoitko hänelle suorat sanat?” ”No en aivan,” totesi ystävätär, ”minä vain sanoin hänelle, että sinusta hän on komea mies.” (Furman & Ahola 1993, 1.)

Toiseksi merkittäväksi konstruktiiiviseksi ohjausteoriaksi sosiodynaamisen suuntauksen rinnalla on noussut voimavara- ja ratkaisusuuntautunut lähestymistapa, joka rantautui Pohjois-Amerikasta Suomeen 1980-luvulla (Helander & Seinä 2005, 15). Ratkaisukeskeinen lähestymistapa tarkoittaa tietynlaista asennetta ongelmallisiin tilanteisiin. Helanderin ja Seinän (2005, 15) mukaan se kääntää päälaelleen perinteisen kausaalijattelun: ongelmien syiden etsimisen sijaan huomio kiinnitetään onnistumisiin ja poikkeuksiin ja niiden syiden tutkimiseen. Nimensä mukaisesti se pyrkii ratkaisuihin sekä tavoitteiden ja päämäärien löytämiseen. Mikäli ohjattavan ongelmien kannalta ei ole välttämätöntä laajemmin tarkastella niiden taustoja ja syntyhistoriaa, toimii ratkaisukeskeinen lähestymistapa hyvänä lähtökohtana opinto-ohjaukselle (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 47). Suomessa ratkaisukeskeisen terapian alullepanijana on toiminut psykiatrian erikoislääkäri, psykoterapeutti Ben Furman. Furmanin (1993, 3) mukaan lähestymistavalle on ominaista juuri huomion siirtäminen ongelmista kohti ratkaisuja. Takala (2011) korostaa, että ratkaisukeskeisen terapian lähtökohta on se, että ihminen itsessään ei ole koskaan ongelma. Ongelma on ongelma ja ihminen voi joutua kärsimään sen takia. Tämän vuoksi ongelman ulkoistaminen on tärkeää ja ongelmalle jopa saatetaan keksiä nimikin, jonka avulla sen vaikutuksia nuoren elämään voidaan tarkastella. (Takala 2011, 112.) Kun ihminen yrittää kehittää itseään, paranee Furmanin ja Aholan (1999) mukaan yleisesti ottaen myös koko

elämän laatu. Erilaisia taitoja ja hyödyllisiä ominaisuuksia, joita meistä jokainen voi pyrkiä kehittämään ja parantamaan ovat mm. erilaiset *sosiaaliset taidot* (esim. aloitteellisuus, auttavaisuus, suvaitsevaisuus, ystävällisyys ja itsehillintä), *psykologiset taidot ja vahvuudet* (esim. kyky asettaa asiat tärkeysjärjestykseen, omien hyvien puolien tiedostaminen ja arvostaminen, kyky nähdä vastoinkäymisissä jotain hyvää, kyky sietää epävarmuutta, kyky tuntea kiitollisuutta) ja monet muut *hyödylliseksi katsotut luoneenpiirteet ja ominaisuudet* (esim. ahkeruus, rehellisyys, kekseliäisyys ja järjestelmällisyys). Kun esim. joku hyödyllinen piirre meissä ihmisissä vahvistuu, vaikuttaa se samalla vastakkaisen huonon piirteen vähenemiseen. (Furman & Ahola 1999, 13–15.)

3.3 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnalliset menetelmät kuuluvat kiinteästi yhteen Peavyn sosiodynaamisen ohjauksellisen mallin kanssa. Toiminnallisiin menetelmiin tai toiminnallisiin lähestymistapoihin kuuluvat Helanderin ja Seinän (2005, 16) mukaan psyko- ja sosiodraamat, pedagoginen draama sekä erilaiset seikkailu- ja toimintakokemusmenetelmät. Näiden menetelmien soveltaminen opinto-ohjauksen kohdalla on rajoittunut pääasiassa opintojen alkuvaiheessa tapahtuvaan ryhmäytymiseen ja osittain esim. työnhakemiseen liittyvien valmiuksien oppimiseen. Omassa työpaikassani Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa olen jo useamman vuoden ajan toiminut uusia lukiolaisia koulun tavoille ja arkeen ohjauksen tutor-opiskelijoiden kouluttajana ja pidänkin ryhmäytymistä erittäin tärkeänä osana lukion alkua. Leikin ja toiminnan avulla esim. Korkeasaarella tai Suomenlinnassa virikkeitä tarjoavassa ympäristössä uudet opiskelijat tutustuvat helpommin omaan ryhmäänsä, solmivat uusia tuttavuuksia ja näin ollen myös yhteenkuuluvuuden tunne ryhmän sisällä varmasti paranee. Jokelainen (2011) toteaa myös, että sopivasti haasteellinen ja terapeutinen toiminta tuottaa nuorelle tyytyväisyyttä ja pätevyyden tunteita sekä parantaa hänen itsetuntoaan. Menetelminä käytetään usein arkipäivän toimintoja ja toiminnan ja taitojen opetteluun tarkoitus on, että ne tulisivat osaksi nuoren arkea ja siten myös vaikuttaisivat hänen sosiaaliseen osallistumiseensa. Varsinkin masentuneiden nuorten kuntoutuksessa toiminnalliset menetelmät ovat erittäin käyttökelpoisia. Luovat menetelmät, kuten esim. kuvien käyttäminen, piirtäminen, kirjoittaminen, musiikin tai luonnon hyödyntäminen

ovat osoittautuneet erittäin toimiviksi keinoiksi nuorten voimaannuttamisessa ja ”elämän langan” uudelleen löytämisessä. (Jokelainen 2011, 141-147.)

3.4 Oma ohjausteoreettinen ajattelutapani nuoren ohjaamisessa

Toimiessani opinto-ohjaajana lukiolaisille työtäni ohjaavat käytännössä hankkimani vanhat kokemukset ja omat havaintoni vuosien varrelta. Elämäkokemus antaa kiistattoman pohjan työnteolleni ja ohjaamiselleni, sillä ne kokemukset, jotka olen saanut opetus- ja ohjaustyöstä ovat olleet kauttaaltaan myönteisiä ja olen kokenut olevani tärkeä osa opiskelijoiden elämää. Työtä tehdessäni minulle muodostuu opiskelijoista tietyt käsitykset ja ajatukset, joiden pohjalta rakennan sitten omia johtopäätöksiäni. Opiskelijoiden elämäntilanteet saattavat useinkin olla melko samankaltaisia, joten näiden yhtäläisyyksien perusteella saattaa huomaamattaan toimia jonkun tietyn hyväksi kokemansa tavan mukaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että soveltaa tiettyä ohjausteoriaa, kuten esim. sosiodynaamista tai ratkaisukeskeistä ohjausmallia, omiin kokemuksiin pohjaten. Kaikkien opiskelijoiden kohdalla erilaisten ohjausteorioiden soveltaminen ei kuitenkaan aina välttämättä toimi, varsinkin, jos ohjauskeskustelut syntyvät ”ex tempore ” tai jos keskusteluissa on mukana opiskelijan lisäksi vaikka huoltaja. Lähestymistavat asioihin voivat olla hyvinkin erilaisia, tavoitteet ja toiveet eivät kohtaa ja henkilökemiat huoltajien kanssa eivät toimi. Tässä tilanteessa mielestäni opinto-ohjaajan on hyvä muistaa erottaa toisistaan oma ammatillisuus ja sen taustalla olevat erilaiset ohjausteoriat sekä keskustelua hankaloittavat persoonallisuustyypit, joihin tulee suhtautua tietyllä diplomatialla.

Sanna Vehviläinen (2001, 51-54) kirjoittaa ohjauskeskustelun keskeisistä vaiheista mainiten mm. nykytilan kartoituksen, suunnittelujakson ja huolen käsittelyn, jotka myös omisssa henkilökohtaisissa ohjaustilanteissani korostuvat suhteellisen hyvin. Kun nuori saapuu vastaanotolleni koulumme opolaan, hänellä saattaa olla useita eri päänvaivaa tuottavia asioita mielessään. Usein havaitsen jo nuoren ulkoisesta käyttäytymisestä, onko kaikki hyvin vai askarruttaako mieltä jokin asia. Joskus pelkästään se, että saa puhua jonkun aikuisen kanssa – kotona tähän ei kaikilla, ikävä kyllä, ole aina mahdollisuutta – voi olla nuorelle äärettömän tärkeää. Ohjaajana minulla onkin keskeinen asema nuoren itsetunnon

kehittämisen ja samalla voimaannuttamisen kannalta. Tässä korvaamattomana apunani toimivat koulumme psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, ryhmänohjaajat ja koulumme johtohenkilöstö, joita ilman pohja omalle ohjauskäsitykselleni olisi varmasti selvästi hauraampi ja epävarmempi. Osa ohjattavistani käy luonani lähes viikoittain, joten heihin muodostuu normaalia vahvempi vuorovaikutussuhde. Yritän myös kohdata nuoren omana itsenään, tasa-arvoisesti ja kannustaa heitä parhaani mukaan, vaikka toki osa ohjattavista vaatiikin vahvemman roolin soveltamista. Siihen tarvitaan nimenomaan tietoa ja kokemusta hyvistä lähestymistavoista, joiden pohjalla on useimmiten jokin näkökulma, teoria. Toisaalta ihmissuhdetyötä tehdessä mielestäni vankin teoriapohja saadaan omalla ihmistuntemuksella, joka varmaankin lähtee siitä, että ensin tuntee omat vahvuutensa ja heikkoutensa ihmisenä sekä roolinsa ohjaajana (vrt. Pekkari 2009, 101). Jokainen ohjattava on tärkeä ja opinto-ohjaajan pitää olla hyvä kuuntelija muodostaakseen käsityksen nuoresta ja hänen toiveistaan ja tavoitteistaan. Tässä mielessä voi ajatella, että työni taustalla pohja-ajatuksena toimii humanistinen teoria, joka korostaa yksilöllisyyden merkitystä. Ohjattavalle on varmasti myös mielekästä tuntee itse olevansa mukana suunnittelemassa omaa tulevaisuuttaan ja uraansa, sekä pystyä rutiininomaisesti hoitamaan asioitaan. Tämä varmasti kasvattaa itsetuntoa ja motivaatiota. ”Mahdollisuuksien kirkastuminen avaa ihmiselle uusia toivon ikkunoita”.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen yleiset lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Maunulan yhteiskoulun lukion ja matematiikan erikoislukion, Helsingin matematiikkalukion opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta ja yleensä ohjauksessa esiintyviä eroavaisuuksia ja muita erityispiirteitä yleislukion ja matematiikkalukion opiskelijoiden välillä. Vuosien varrella päätoimisen opinto-ohjaajan ominaisuudessa tekemiäni havaintojen pohjalta olettamukseni on, että matematiikkalukion opiskelijat käyvät selvästi harvemmin vastaanotolla opolassa kuin yleislukiolaiset ja että myös asiat, joiden vuoksi vastaanotolle tullaan ja mitä ohjaukselta toivotaan, ovat luonteeltaan erilaisia kuin yleislukiolaisilla. Näin ollen voisi kuvitella, että yleislukiolaisten tarve saada henkilökohtaista ohjausta on siis selvästi suurempi.

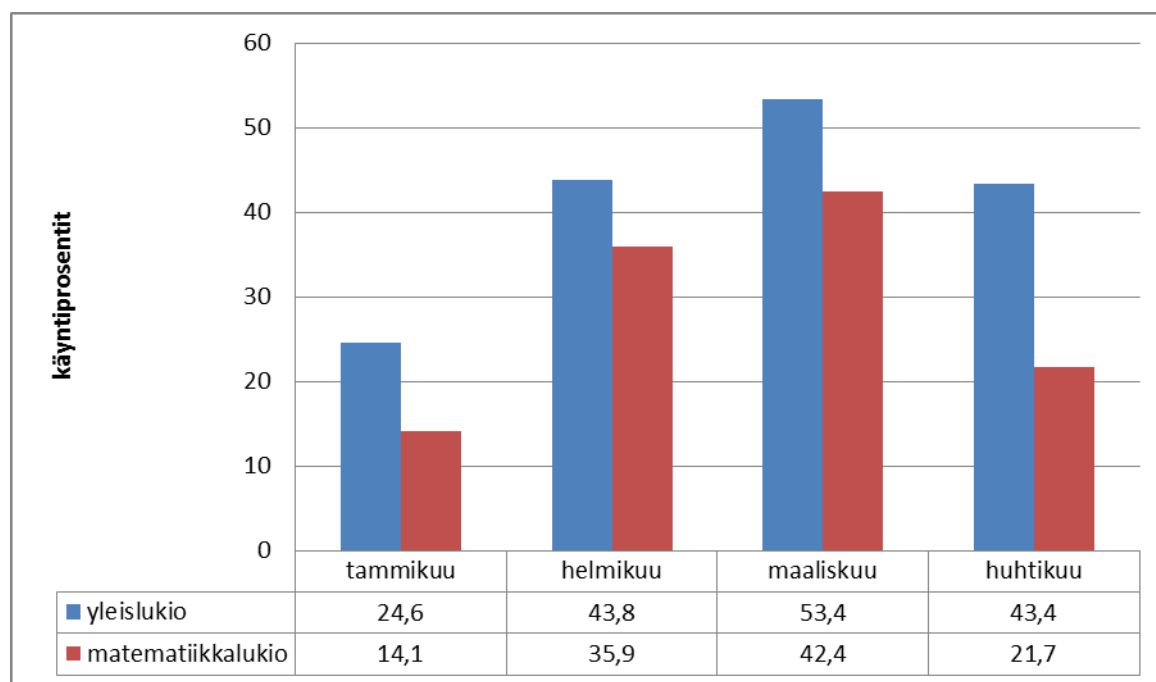
Tutkimusta varten tein opiskelijoille helmikuun 2011 alussa kyselyn, johon osallistui yhteensä 55 yleislukion opiskelijaa ja 47 matematiikkalukion opiskelijaa lukion toiselta ja kolmannelta vuosikurssilta (ks. liite 1). Naisia matematiikkalinjan opiskelijoista oli yhdeksän kappaletta (19,1 % kaikista matematiikkalukiolaisista), kun taas yleislukion puolella sukupuolijakauma oli tasainen, yhteensä 27 naista (49,1 % kaikista yleislukiolaisista). Lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat jätin kyselystä pois, sillä heidän kokemuksensa lukion opinto-ohjauksesta ovat vielä suhteellisen vähäiset opiskelun tässä vaiheessa. Opiskelijat saivat vastattavakseen ohjauksen määrään ja henkilökohtaiseen tarpeeseen liittyviä kysymyksiä, joista muutama tuli myös perustella annettu vastaus. Opiskelijoiden antamat kommentit ovatkin erittäin tärkeä osa tutkimukseeni liittyvien kaavioiden ja pylväiden analysointia. Kommenttien perään on merkitty sulkeisiin havainnollistamaan lyhenteillä ”yl” ja ”ml”, onko kysymys yleislukiolaisesta vai matematiikkalukiolaisesta. Koska yleislukiolaisten (yhteensä 281 opiskelijaa) määrä koulussamme on selvästi suurempi kuin matematiikkalukiolaisten (yhteensä 92 opiskelijaa), on henkilökohtaisen ohjaustarpeen määrä suhteutettu yleislukion ja matematiikkalukion opiskelijoiden kokonaismäärään vertailun luotettavuuden parantamiseksi. Lisätäkseeni edelleen tutkimuksen luotettavuutta olen kyselylomakkeen lisäksi tammikuusta 2011 huhtikuun 2011 loppuun ulottuvalla aikavälillä kirjannut muistiin kaikkien yleislukiolaisten ja matema-

tiikkalukiolaisten yksittäiset (siis myös lukion 1. vuosikurssi) käynnit vastaanotollani opolassa.

4.2 Tutkimustulosten analysointi

4.2.1 Käyntimäärät opolassa ja pääasialliset syyt

Olen kirjannut muistiin kaikki yksittäiset käynnit vastaanotollani opolassa aikavälillä 8.1.2011 – 30.4.2011. Kuukausikohtaiset käynnit sekä yleislukion opiskelijoiden että matematiikkalukion opiskelijoiden osalta suhteutin kummankin linjan opiskelijoiden kokonaislukumäärään saadakseni käyntimäärät kuukausittain prosentteina, kuten pylväskuvio 1 osoittaa:

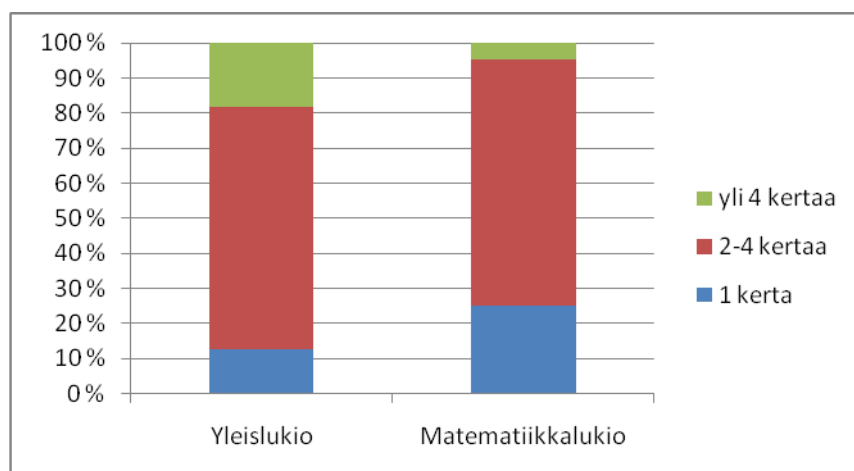

KUVIO 1: Opinto-ohjaajan rekisteröimät yksittäiset vastaanottokäynnit

Tulosten mukaan yleislukiolaiset kävivät kevään 2011 aikana ahkerammin vastaanotollani kuin matematiikkalukion opiskelijat (ks. kuvio 1). Yksittäisiä käyntejä yleislukiolaisten kohdalla kirjattiin keväällä yhteensä 464 kappaletta (tammikuussa 69 kpl, helmikuussa 123 kpl, maaliskuussa 150 kpl ja huhtikuussa 122 kpl), kun vastaavasti matematiikkalukion osalta ajankohdan käyntimäärä oli 105 (tammikuussa 13 kpl, helmikuussa 33 kpl,

maaliskuussa 39 kpl ja huhtikuussa 20 kpl). Tässä yhteydessä haluan korostaa, että jotkut opiskelijat kävivät luonani saamassa ohjausta useamminkin kuin yhden kerran kuukauden aikana, mikä lisää yksittäisten käyntien määrää. Helmikuun ja maaliskuun 2011 kohdalla vastaanottokäyntien korkeampi prosenttimäärä molemmilla lukiolinjoilla johtuu mielestäni siitä, että kyseisenä ajankohtana ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat tekivät erittäin tärkeitä kurssivalintoja seuraavaa vuotta ja ylioppilaskirjoituksia silmällä pitäen, kun taas abiturientit kävivät opolassa pääasiassa tarkistamassa lopullisen kurssimääränsä ja hoitamassa loppuhaastattelunsa.

Kirjaamieni yksittäisten vastaanottokäyntien lisäksi opiskelijat saivat opinto-ohjauksen tunteilla helmikuun 2011 alussa tehdyssä kyselyssä (ks. liite 1) vastattavakseen erilaisia kysymyksiä, joista yksi koski lukuvuoden aikana opinto-ohjaajan vastaanotolla käytyjen kertojen määrää. Jokainen opiskelija ympyröi lomakkeella annetuista vaihtoehdoista yhden (kuvio 2).

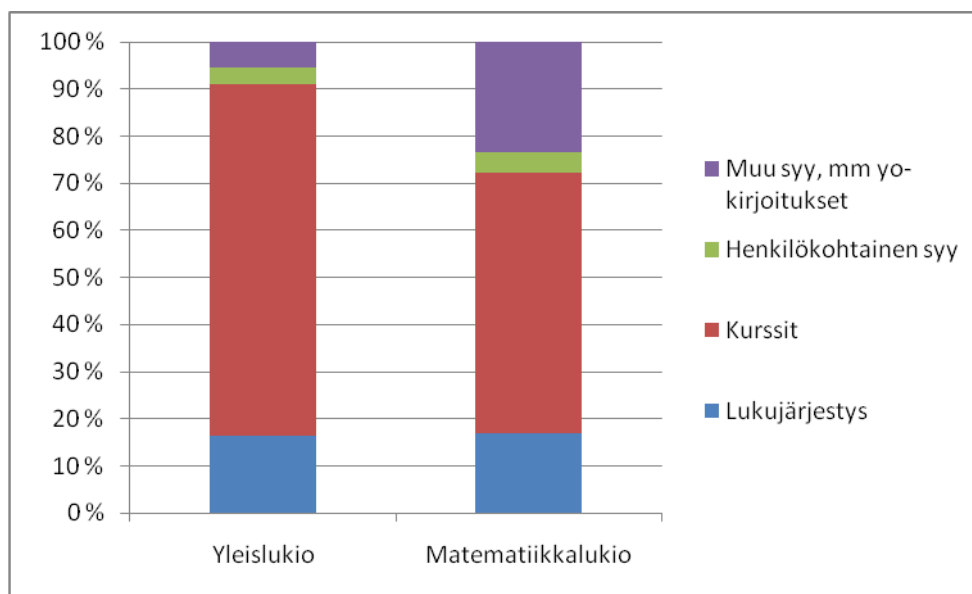

KUVIO 2: Käynnit opinto-ohjaajan luona lukuvuoden aikana kyselylomakkeen mukaan

Sekä yleislukion (69,1 % kaikista yleislukiolaisista) että matematiikkalukion (66 % kaikista matematiikkalukiolaisista) puolella selvästi suurin osa opiskelijoista on saanut henkilökohtaista ohjausta 2-4 kertaa lukuvuoden 2010 – 2011 aikana. Suurin ero linjojen välillä löytyy niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka ilmoittivat käyneensä vastaanotolla yli neljä kertaa lukuvuoden aikana. Tulosten mukaan enemmän kuin neljä kertaa opinto-ohjaajan luona käyneiden määrä on selvästi suurempi yleislukion pylväessä (18,2 %) kuin matematiikkalukion pylväessä (6,4 %). Vaikuttaakin vahvasti siltä, että joidenkin yleislu-

kion opiskelijoiden kohdalla henkilökohtaisen ohjauksen tarve on niin suuri, että keskusteluokioita pidetään usein ja että tapaamisilla on selvä jatkumo. Mainittakoon, että kaksi matematiikkalukion opiskelijaa ilmoitti kyselyssä, että he eivät olleet kertaakaan koko lukuvuonna käyneet opolassa saamassa henkilökohtaista ohjausta. Mielestäni kuvio 2 täydentää kuvion 1 pohjalta tehtyä johtopäätöstä henkilökohtaisen ohjaustarpeen suuremmasta määrästä yleislukion opiskelijoiden kohdalla.

Saapuessaan opolaan vastaanotolle saattaa monelle opiskelijalle mahdollisuus saada puhua jonkun aikuisen kanssa olla henkisesti tärkeää, kun taas osalla käsiteltävät asiat ohjaustilanteissa vaihtelevat lukujärjestys- ja kurssimuutoksista aina henkilökohtaisten, joskus asiantuntija-apuakin vaativien ongelmien selvittämiseen. Vastaanottokäyntien pääasialliset syyt tutkimukseeni osallistuneiden lukiolaisten mukaan olivat seuraavat:

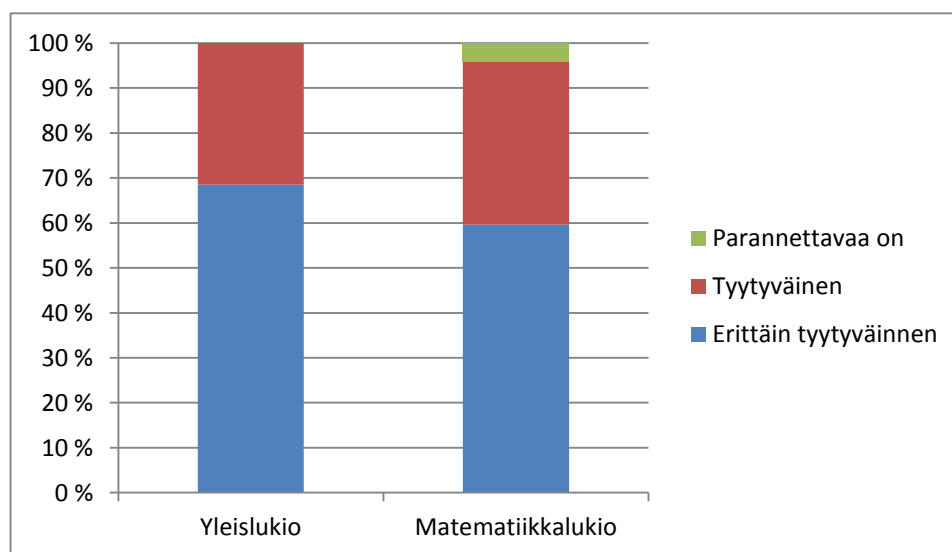
KUVIO 3: Vastaanottokäyntien pääasialliset syyt

Tutkimustulosten mukaan peräti 74,5 % kaikista yleislukiolaista ja 55,3 % matematiikkalukiolaisista pitää tärkeimpänä syynä vastaanotolle hakeutumiselleen lukion kursseihin liittyviä asioita. Tämä pitää hyvin yhtä Maria Mustakallion (2007, 14-15) tekemän tutkimuksen kanssa, jossa Raahen lukion opiskelijoiden vastauksissa korostuvat juuri kurssi- valintoihin liittyvät seikat tärkeimpänä syynä siihen, millaisissa asioissa opinto-ohjaajan neuvoja tarvitaan. Lukiossahan kurssien kirjo on usein moninainen ja vaikeaselkoinen,

jolloin opinto-ohjaajan neuvo ja tuki on varmasti monelle opiskelijalle korvaamattoman tärkeää. Tutkimukseni perusteella myös lähes yhtä suuri osa sekä yleislukiolaisista (16,4 %) että matematiikkalukiolaisista (17 %) kokee tarvitsevänsä apua lukujärjestykseen liittyvissä asioissa. Henkilökohtaiset syyt, kuten esim. väsymys tai masentuneisuus, poissaolot jonkin sairauden tai lintsaimisen vuoksi tai asumiseen liittyvät ongelmat, jäävät opiskelijoiden vastauksissa mielestäni yllättävänkin vähäiselle huomiolle, kuten pylväskaaviosta käy ilmi. Ehkä kynnys tulla keskustelemaan syvällisistä ja itselle herkistä asioista on nykypäivän lukiolaisille kuitenkin vielä aika korkea, vaikka yllämainitut ongelmat ovatkin suhteellisen yleisiä lukioikäisten keskuudessa. Vastaanottokäyntien muut syyt, joista tärkeimpänä kyselyssä mainittiin ylioppilaskirjoituksiin liittyvät asiat, ovat matematiikkalukiolaisten keskuudessa hieman tärkeämpi syy hakeutua opinto-ohjaajan luokse kuin yleislukion opiskelijoilla. Ylioppilaskirjoituksia käsitellään paljon opinto-ohjauksen tunneilla jo lukion toiselta luokalta lähtien ja myös oman kokemukseni mukaan opiskelijat kokevat kirjoitukset erittäin tärkeiksi, vaikka kuvio 3:n perusteella niiden merkitys ei olekaan niin keskeinen.

4.2.2 Tyytyväisyys saatuun ohjaukseen

Kyselylomakkeella annettujen vastausten pohjalta vaikuttavat Maunulan yhteiskoulun ja Helsingin matematiikkalukion opiskelijat olevan erittäin tyytyväisiä saatuun ohjaukseen:

KUVIO 4: Tyytyväisyys saatuun opinto-ohjaukseen

Yleislukiolaisista 98,2 % ovat joko erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä opinto-ohjaukseen, kun taas matematiikkalukion opiskelijoilla vastaava prosenttiluku on 95,8. Yksi yleislukion opiskelija ei ilmaissut mielipidettä. Kaksi matematiikkalukion opiskelijaa (4,3 %) ilmaisi kriittisyytensä annettuun ohjaukseen. Kyselyn tulos noudattaa paljolti samaa kaavaa kuin Maria Sydänmaalakan (2008, 13) tekemä tutkimus Sotungin lukiossa Vantaalla, jossa abiturientit kauttaaltaan olivat erittäin tyytyväisiä saatuun ohjaukseen ja tukeen. Ja kun opiskelija on tyytyväinen ohjaukseen, paranee mielestäni varmasti myös luottamus ohjaussuhteessa ja tällöin avunhakijan kynnys lähestyä ohjaajaa on matalampi. Toisaalta, jos opiskelijat liiaksi luottavat ohjaajaan ja aina uskovat hänen hoitavan heidän ”sotkujaan”, voi tällä myös olla alentava vaikutus vastaanotolla käyntien määrään.

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet opiskelijat myös perustelivat, miksi he olivat tyytyväisiä saatuun opinto-ohjaukseen lukiossamme. Vastaukset olivat moninaisia, erittäin kiinnostavia ja mielteitä herättäviä. Annetun palautteen pohjalta on opinto-ohjaajan aina helpompi kehittää omaa ohjaustaan ja miettiä, onko esim. muutokseen opinto-ohjauksen tunneilla käsiteltävien asioiden kohdalla, tarvetta. Opiskelijoiden antamat vastaukset olivat mm. seuraavanlaisia (yl = yleislukiolainen, ml = matematiikkalukiolainen):

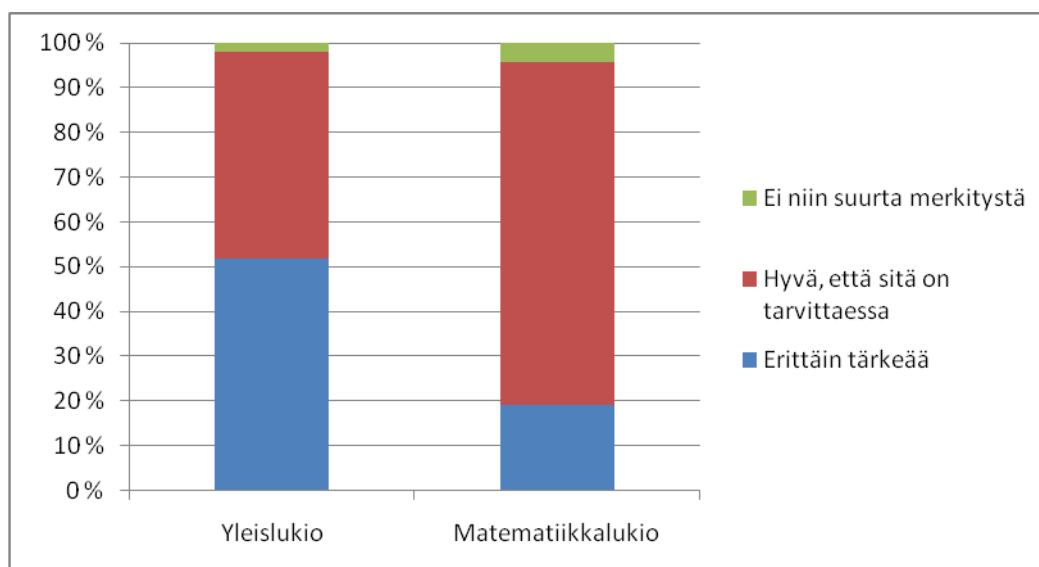
- *kiireestä huolimatta aikaa on aina löytynyt ja olen saanut tietää kaikki tarvitsemani asiat nopeasti (yl)*
- *perusasiat sujuu nopeasti, mut sit, jos on jokin isompi juttu, niin sillekin on aikaa (yl)*
- *ajanvaraussysteemi on hyvä ja kätevä ja kaikki ilmoitukset tulevat ajoissa (ml)*
- *kysymyksiin on vastattu ja tulevaisuutta on suunniteltu yhdessä (yl)*
- *tunneilla on käyty tarvittavat asiat selkeästi läpi ja vierailut ovat olleet hyödyllisiä, mutta opo-tunteja on jäänyt pois liian monta (ml)*
- *ohjaus on perusteellista ja opo huolehtii opiskelijoistaan hyvin (yl)*
- *siellä on jees käydä ja aina, ku on käyny, niin kaikkien ongelmien ratkaisu löytyy (yl)*
- *opo aina tietää jokaisen oppilaan kurssit ja osaa auttaa (yl)*
- *opo-aikoja pitäisi saada helpommin ja pienemmällä varoitusajalla. Esim. poikaystäväni koulussa voi kävellä opolle ilman aikoja ja yleensä siellä ei ole jonoja. Pitäisi ehkä hankkia lisää opoja (yl)*
- *valtava tai olematon ryhmäkoko, pitäisi olla tasaisempi jako (ml)*
- *kaduttaa vieläkin yo-kirjoitusten valinnat. Olisin tarvinnut enemmän ohjausta (ml)*

- *en ole kokenut tarvitsevanikaan paljon ohjausta, mutta asiat ovat tulleet hyvin selviksi käynneillä (ml)*
- *yleensä asiat hoituvat hyvin ja nopeasti. Mutta muutaman asian hoitaminen kanssa oli vähän hankalaa ja pientä säätämistä (yl)*

Sekä yleis- että matematiikkalukiolaisten vastauksista huokuu siis pääosin tyytyväisyys saatuun ohjaukseen ja kummallakin linjalla tuntuu olevan sisällöllisesti samankaltaisia kommentteja. Varsinkin asioiden hoituminen nopeasti, perusteellisesti ja luotettavasti tuli esiin kommentteissa selvästi. Opolat tuntuukin olevan paikka, jonne jokaisen on helppo tulla! Toki negatiivisilta kannanotoilta ei koskaan voi välttyä tämänkaltaisissa tutkimuksissa ja pidänkin esim. liian suurien ryhmäkokoja tai peruttuja tunteja haitallisina etenkin, jos opinto-ohjauksen tunneilla on tarkoitus käsitellä yksilön tulevaisuuden suunnitelmia ja uravaihtoehtoja. Yksilöllinen ohjaus kärsii varmasti, jos ryhmän koko on liian suuri.

4.2.3 Henkilökohtaisen ohjauksen tarve

Kuten kuvio 1:n pohjalta aikaisemmin kävi ilmi, käyvät yleislukiolaiset ahkerammin vastaanotolla opolassa kuin matematiikkalukion opiskelijat. Yleislukion puolella on myös selvästi enemmän opiskelijoita (lähes joka viides), jotka vierailevat opolassa useammin kuin neljä kertaa vuodessa (ks. kuvio 2). Kun vielä tarkastellaan opiskelijoiden vastauksia kyselylomakkeen (ks. liite 1) pohjalta henkilökohtaisen ohjauksen tärkeydestä, huomataan yleislukiolaisten pitävän ohjausta kauttaaltaan matematiikkalukiolaisia tärkeämpänä. Kuvio 5 havainnollistaa tämän hyvin:

KUVIO 5: Henkilökohtaisen opinto-ohjauksen tärkeys

Yleislukiolaisista yli puolet (50,9 %) on sitä mieltä, että mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta lukiossa on erittäin tärkeää. Matematiikkalukiolaisten keskuudessa vastaava prosenttimäärä on 19,1 %, kun taas heistä peräti 76,6 % on sillä kannalla, että ohjausta on hyvä olla tarvittaessa. Yleislukiolaisista vain yksi ja matematiikkalukiolaisista kaksi kokee ohjauksen merkityksen vähäiseksi itselleen. Perusteluina antamilleen vastauksille opiskelijat kertoivat muun muassa:

- *olisin muuten ihan hukassa, se estää ratkaisevasti tahatonta jälkeenjäämistä ja se on usein piristysruiske panostaa kouluun kovemmin (yl)*
- *moni ei tiedä, mitä haluaa lukion jälkeen, joten henkilökohtainen ohjaus on tarvittaessa erittäin tärkeää (ml)*
- *on minusta tärkeää, että jokaista ohjataan henkilökohtaisesti niin, että lukiolaiset selviävät nopeasti ulos lukiosta (yl)*
- *toisissa kouluissa ei näin hyvää mahdollisuutta ole (yl)*
- *jokainen tapaaminen on ollut minulle todella tärkeä (yl)*
- *kukaan ei saman tien tajua, kuinka lukio toimii (yl)*
- *ei pärjäisi lukiossa ilman, vähentää ongelmia (yl)*
- *kurssivalinnat on vaikea asia ja niihin pitää suhtautua vakavasti (ml)*
- *kysymyksiä on helppo kysyä kahden ja kriittiset asiat tulevat esille (ml)*
- *monet tuntuvat olevan hiukan epävarmoja, joten on hyvä, että asioista perillä oleva henkilö opastaa (ml)*

- *muuten ei saavuta päämääriä ja nuorena ei vielä ole niin vastuullinen (ml)*
- *en olis tajunnut alkaa mieltä kirjoitettavia aineita ellen olis käynyt opolassa (ml)*
- *varsinkin uusia oppilaita on tärkeä opastaa ja ohjata paljon, lukio on aika pelottava paikka ja sellainen perusyhteisöllisyys saattaa puuttua (yl)*
- *pakottaminen ohjaukseen on ärsyttävää; hyvä, jos sitä on tarvittaessa (yl)*
- *jokainen opiskelija on yksilö: kaikilla ei ole tarvetta saada ohjausta, koska tietävät, mitä haluavat, mutta mahdollisuus ohjaukseen löytyy silti (ml)*
- *mielestäni on hyvä saada opastusta tarpeen mukaan (ml)*
- *liiallinen ohjaus on painostavaa, mutta hyvä, kun kysymyksiin tulee vastaus (ml)*

Vastausten perusteella käy selvästi ilmi lukiolaisten epävarmuuden tunne selviytyä kunnialla lukiosta ilman asiantuntevaa henkilökohtaista ohjausta. Myös Maria Mustakallion (2007, 33) tekemässä tutkimuksessa korostui Raahen lukion opiskelijoiden vastauksissa juuri yksilöohjaus kaikkein tärkeimpänä ohjauksen muotona. Kuitenkin opinto-ohjaajana minulla pitää olla silmää havaita, milloin luokseni tuleva opiskelija kokee tilanteen vastenmieliseksi ja painostavaksi, jolloin itse ohjaustilanne saattaa saada aivan toisenlaisen luonteen. Vaikka matematiikkalukiolaisten vastaukset henkilökohtaisen ohjauksen tarpeellisuudesta olivatkin vähättelevämpiä kuin yleislukiolaisten, sisältyi niihin lähes kaikkiin kuitenkin toive mahdollisuudesta tarpeen mukaan saada ohjausta, mikä mielestäni viittaa siihen, että myös matematiikkalukion opiskelijat pitävät henkilökohtaista ohjausta tärkeänä. Mielenkiintoisena vastakohtana omiin tutkimustuloksiini pidän kuitenkin Marjo Mannisen (2005, 82) pro gradu- tutkielmaa muutaman Etelä-Suomessa sijaitsevan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden opiskelumotivaatiosta ja avun hakemisesta opiskeluongelmiin. Mannisen tutkimuksen mukaan ne opiskelijat, jotka eniten tarvitsisivat tukea ja apua, käyvät selvästi vähiten opinto-ohjaajan luona. Omassa tutkimuksessani en tällaista epäkohtaa havainnut, vaan myös todella apua tarvitsevat opiskelijat kävivät vastaanotollani säännöllisesti. Ehkä ammattikorkeakouluissa opinto-ohjaaja ei aina ole helposti tavoitettavissa ja tietävätkö edes kaikki opiskelijat hänen olemassaolostaan? Ja kuinka helposti lähestyttävä hän on? Nämä seikat vaikuttavat varmasti opiskelijoiden haluun hakeutua ongelmineen ohjaajan luo.

4.2.4 Ohjaukselle asetetut toiveet

Opiskelijat saivat pohdittavakseen kyselylomakkeessa (ks. liite 1) myös sen, millaisia asioita he toivoisivat otettavan esille sekä opinto-ohjauksen tunneilla että henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa opolassa. Kaikenlaisia toiveita nousi esille, mutta selvästi tärkeimpänä asiana opiskelijat (yleislukiolaista 31 kpl ja matematiikkalukiolaisista 24 kpl) pitivät jatko-opintoja ja niihin liittyvää tiedottamista opinto-ohjauksen tunneilla:

- *rehellistä puhetta siitä, mitä asioita mihinkin jatkovaihtoehtoihin tarvitaan (aineet, kurssit, YO:t, tieto-/taitotaso, muut vaatimukset) (ml)*
- *konkreettisia hakuohjeita esim. yliopistojen suhteen, ulkomailla opiskelusta, työssäkäynnistä, jälkihakuajoista esim. ammattiopistojen suhteen (yl)*
- *No, ehkä kannattaisi käsitellä enemmän kaikkia opistoja, minne lukion jälkeen voisi hakea. On esimerkiksi muutamia yliopistoja, joista haluaisin tietää, mutta niistä ei ole puhuttu (yl)*
- *jatkomahdollisuudet sekä se mikä sopii minulle, mihin kannattaa mennä (ml)*
- *enemmän tietoa esimerkiksi audiovisuaalisesta alasta ja muista ei niin yleisistä tai jokin mediaan liittyvä (yl)*
- *laajalti sitä, mitä lukion jälkeen odottaa; moni tulee lukioon, koska ei tiedä, mitä haluaa ja harva tietää senkään jälkeen (ml)*
- *ulkomaisia yliopistoja voisi käsitellä enemmän (ml)*
- *jatko-opinnoista, kirjoituksiin lukemisen metodeja (kuten, miten jaksaa yms.) (yl)*
- *opiskelutekniikkaa ja pakollisten kurssien tärkeyden painottamista (monet ovat missanneet pakollisia kursseja ekoina vuosina) (ml)*
- *jo ykkösluokalla pitäisi puhua enemmän kirjoituksista, jotta tietää valmiiksi, mitä kursseja täytyy käydä kirjoituksia varten (yl)*
- *lukion ykkösellä ei mielestäni tarvitse käsitellä YO-kirjoituksia (yl)*
- *miten menetellä esim. intin kanssa (ml)*
- *tunneilla käsitellään juuri oikeita asioita, ei ole oikeastaan mitään lisättävää (yl)*

Vastausten mukaan siis sekä yleislukiolaiset että matematiikkalukiolaiset pitivät jatko-opintoja ja tietoa hakuprosessista tärkeimpänä yksittäisenä asiana, jota opinto-ohjauksen tunneilla pitäisi käsitellä. Samoilla linjoilla on myös Helena Puukan (2007, 26) tutkimus, jossa Keuruun lukion opiskelijoista selvästi suurin osa toivoi mahdollisuutta keskustella kahden kesken opinto-ohjaajan kanssa juuri jatko-opinnoista ja niihin hakeutumisesta.

Muut yksittäiset toiveet koskien opinto-ohjauksen tunteja käsitteivät lukion kurseja, ylioppilaskirjoituksia ja opiskelutekniikoita. Useassa paperissa todettiin myös toiveiden täyttyneen hienosti ja että kaikki tarvittava on otettu esille tunneilla. Jatko-opinnot olivat esillä myös useissa vastauksissa, jotka koskivat henkilökohtaista ohjausta ja siihen asetettuja toiveita:

- *ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä (yl)*
- *jatko-opintoja tarkemmin (yl)*
- *vaihtoehtoja kursseista, jos vaikka on parista kurssista kiinni, että pääsee pois lukiosta (yl)*
- *kurssivalintoja ja lukujärjestystä, opiskelijan tulevaisuutta (yl)*
- *kannustusta (yl)*
- *opolassa käyntien ei tarvitse mitenkään muuttua, ei tule mitään mieleen (yl)*
- *kaikki on ollut hyvin tähän mennessä, en tarvitse mitään (yl)*
- *en osaa sanoa, en ole juurikaan tarvinnut henkilökohtaista ohjausta (ml)*
- *jossain vaihees olis voitu sanoa et kantsii päättää niist kirjoitettavist aineist (ml)*
- *no tarpeen mukaan mitä tahansa, kunhan ollaan aihepiirissä, eli siis kokonaan koulun asioihin ja opetukseen liittyvää, oppiaineisiin ja kursseihin jne. (yl)*
- *henkilökohtaisessa ohjauksessakin puhutaan juuri oikeista asioista (yl)*
- *valmistumissuunnitelma (ml)*
- *en osaa sanoa, en tiedä tai tyhjä vastaus (13 x ml ja 15 x yl)*

Henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa lukiolaiset toivovat siis käsiteltävän jatko-opiskelupaikkoja ja yleensä ammatinvalintaa. Mielestäni hieman yllättävänä pidän sitä, että yleislukiolaisten ja matematiikkalukiolaisten ohjaustoiveiden välillä ei yllä olevien vastausten pohjalta juuri vaikuta olevan suurtakaan eroa. Olisin ehkä odottanut kokemukseni perusteella hieman määrätietoisempien matematiikkalukiolaisten olevan kriittisempiä ja vaativampia sen suhteen, mitä asioita ohjaustilanteissa pitäisi ottaa esille. Jatko-opiskeluvaihtoehtojen kartoittamisen lisäksi myös kurssivalinnat ja oikeanlaisen lukujärjestyksen laatiminen tulevat esiin useissa vastauksissa tasapuolisesti molempien linjojen välillä. Muutamassa kannanotossa toivotaan kannustusta ja myötätuntoa ohjaajan taholta, mutta moni kertoo myös olevansa erittäin tyytyväinen siihen, että henkilökohtaista ohjausta on mahdollisuus saada runsaasti ja että ohjaaja on paikalla. Toivetta siitä, että ohja-

ustilanteissa opinto-ohjaajan kanssa otettaisiin esille henkilökohtaisia ongelmia, ei esiintynyt lainkaan vastauksissa, mikä mielestäni myös on hieman yllättävää. Aika usein kuitenkin kohtaan vastaanotollani opiskelijoita, jotka voivat pahoin esim. uniongelmissa johon väsymyksen vuoksi, joten olisin odottanut tämän myös ilmenevän kyselyssä. Ja mitä sitten piiloutuu lukuisten ”en tiedä”-vastausten taakse jää epäselväksi, mutta kaikkiaan opiskelijat kuitenkin vastasivat kyselyyn kattavasti ja asennoituivat siihen vakavasti.

5. YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa opinto-ohjauksen tarvetta Maunulan yhteiskoulussa ja Helsingin matematiikkalukiossa sekä tarkastella henkilökohtaisessa ohjauksessa esiintyviä mahdollisia eroavaisuuksia ja erityispiirteitä koulun yleislukion linjan ja matematiikkalinjan opiskelijoiden välillä. Olettamukseni ennen tähän tutkimukseen rupeamista oli, että linjojen välillä olisi eroja sekä yleensä ohjaustarpeessa että myös siinä, minkä vuoksi vastaanotolle tullaan ja mitä asioita ohjaustilanteissa pitäisi käsitellä. Ohjaustarpeiden pohjalta nousee kysymys, kuinka tulevaisuudessa voisin entistä tehokkaammin soveltaa Peavyn sosiodynaamista ohjausmallia, ratkaisukeskeistä lähestymistapaa ja toiminnallisia menetelmiä oman opinto-ohjaukseni kehittämisessä.

Kevään 2011 aikana yhteenlaskettujen yksittäisten vastaanottokäyntien ja opinto-ohjauksen tunneilla helmikuussa 2011 tehdyn kyselyn perusteella osoittautuu yleislukion opiskelijoiden tarve saada henkilökohtaista ohjausta selvästi suuremmaksi kuin matematiikkalukion opiskelijoilla. Yksittäisiä ohjauskäyntejä kirjattiin yleislukiolaisilla keväällä yhteensä 464 kappaletta ja matematiikkalukiolaisilla 105 kappaletta. Käyntimäärät kuukausittain suhteutettuna kummankin linjan opiskelijoiden kokonaismäärään saatiin kävijöiden prosentuaaliset kokonaismäärät, jotka myös yleislukion kohdalla olivat selvästi korkeammat kuin matematiikkalukiolaisilla. Opinto-ohjauksen tunneilla teetetty kysely vastaanotolla käytyjen kertojen määrästä tukee myös yllä olevaa johtopäätöstä yleislukion opiskelijoiden suuremmasta tarpeesta saada henkilökohtaista ohjausta, vaikka kyselyn perusteella ero ei olekaan kovin suuri. Yleislukiolaisista kuitenkin 18,2 % ilmoitti käyneensä opinto-ohjaajan luona enemmän kuin neljä kertaa lukuvuoden aikana, kun taas matematiikkalukiolaisten vastaava prosenttimäärä oli vain 6,4 %. Vaikuttaa siis vahvasti siltä, että joidenkin yleislukion opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjauksen tarve on niin suuri, että vastaanottokäyntejä on runsaasti ja että niillä myös on selvä jatkumo.

Yleislukion opiskelijoista yli puolet (50,9 %) pitää henkilökohtaista ohjausta erittäin tärkeänä. Matematiikkalukion puolella selvästi suurin osa (76,6 % opiskelijoista) on sitä mieltä, että ohjausta on hyvä olla tarvittaessa ja ainoastaan 19,1 % pitää sitä erittäin tärkeänä.

keänä. Tärkeimmiksi yksittäisiksi syiksi opinto-ohjaajan luona vierailemiseen ilmoittivat sekä yleislukiolaiset että matematiikkalukiolaiset kursseihin ja lukujärjestykseen liittyvät asiat. Sen sijaan henkilökohtaiset syyt, kuten esim. unettomuus tai masennus, eivät tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden mielestä ole kovinkaan keskeisiä syitä hakeutua opinto-ohjaajan luokse.

Kyselylomakkeella annettujen vastausten pohjalta sekä yleislukion että matematiikkalukion opiskelijat pitävät jatko-opintoja ja tietoa niihin hakemisesta tärkeimpänä asiana, jota opinto-ohjauksen tunneilla ja henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa opolassa pitäisi käsitellä. Muut yksittäiset asiat, joita opiskelijat toivoivat käsiteltävän ohjaustilanteissa, liittyivät mm. lukion kursseihin, lukujärjestyksen laatimiseen, ylioppilaskirjoituksiin ja oikean opiskelutekniikan löytämiseen. Muutamissa vastauksissa toivotaan kannustusta ja myötätuntoa opinto-ohjaajan taholta, mutta moni on myös iloinen siitä, että henkilökohtaista ohjausta on mahdollista saada runsaasti ja että ohjaaja on lähes aina paikalla. Sekä yleis- että matematiikkalukion opiskelijat ovat tutkimukseni mukaan erittäin tyytyväisiä saatuun ohjaukseen ja varsinkin asioiden hoituminen nopeasti, perusteellisesti ja luotettavasti tulee esiin vastauksissa selvästi. Opola tuntuukin olevan paikka, jonne jokaisen lukiolaisen on helppo tulla.

Tämän tutkimuksen perusteella voin todeta olettamukseni käyneen toteen siltä osin, että Maunulan yhteiskoulun yleislukion opiskelijoiden ohjaustarve on suurempi kuin matematiikkalukiolaisten ja he myös kokevat henkilökohtaisen ohjauksen erittäin tärkeäksi osaksi lukioaikaa. Olisin kuitenkin odottanut, että matematiikkalukiolaisten toiveet siitä, mitä asioita ohjaustilanteissa pitäisi käsitellä, olisivat enemmän eronneet yleislukiolaisten toiveista. Moni matematiikkalukion opiskelijahan tuntuu jo aika varhaisessa vaiheessa olevan tietoinen omista tulevaisuuden suunnitelmistaan, esim. Teknillinen korkeakoulu tai Helsingin yliopiston matematiikan, kemian tai fysiikan laitos, joten olisin odottanut tämän myös näkyvän selvemmin ohjaukseen liittyvissä toiveissa. Lisäksi henkilökohtaisten ongelmatilanteiden käsitteleminen ohjauskeskusteluissa puuttui lukiolaisten vastauksissa lähes tyystin, mikä mielestäni myös on yllättävää. Ehkä kyselytilanne on vaikuttanut opiskelijoiden vastauksiin tai sitten yksinkertaisesti kynnys keskustella syvällisistä ja itselle herkistä asioista on lukiolaisille kuitenkin vielä aika korkea.

Lukiolaisten tyytyväisyys saatuun ohjaukseen yllätti minut ja kriittisiä kannanottoja oli hämmästyttävän vähän, vaikka olenkin vuosien varrella aistunut opiskelijoiden viihtyvän koulussamme erinomaisesti ja päällisin puolin myös olevan tyytyväisiä opinto-ohjauksen kokonaismalliin. Varmasti ominaisuudet, kuten esim. ystävällisyys, ahkeruus, rehellisyys, luotettavuus, omien hyvien puolien tiedostaminen ja arvostaminen, kannustaminen ja kyky nähdä vastoinkäymisissä jotain hyvää, parantavat ohjaajan ja ohjattavan välistä suhdetta ja näitä ominaisuuksia aion myös jatkossa vaalia ohjaustilanteissa. Toimin kuitenkin koulussamme lukion ainoana opinto-ohjaajana, joten olisiko tyytyväisyyskyselyn tulos voinut olla toisenlainen, jos ohjattavillani olisi ollut vertailupohjaa minun ja jonkun toisen opinto-ohjaajan välillä? Ja kuinka paljon itse kyselytilanne ja ulkoiset olosuhteet vaikuttivat opiskelijoihin, sillä kyselyhän pidettiin opinto-ohjauksen tunnin aikana, jolloin jo pelkällä läsnäolollani luokassa saattoi olla vaikutusta annettuihin vastauksiin.

Tässä tutkimuksessa esille nousseiden toiveiden ja tarpeiden pohjalta olen alkanut yhä enemmän pohtimaan vaihtoehtoisia toimintamalleja oman opinto-ohjaukseni kehittämiseksi koulussamme. Ensinnäkin tulen kehittämään omaa ohjaustani siten, että lukion jälkeinen jatkokoulutus saa entistä suuremman painoarvon jo lukion toisella luokalla erilaisen oppilaitos- ja työpaikkavierailujen muodossa. Myös pakollinen työelämään tutustuminen (TET) on harkinnassani lukiolaisten kohdalla. Nykypäivän nuori on erittäin taitava käyttämään tietokonetta, joten internetin tarjoamat mahdollisuudet tiedonhankintaan, erilaisten testien tekoon esim. uravalintaa ja omia vahvuuksia silmällä pitäen sekä pari- ja ryhmätöihin pitäisi paremmin käyttää hyödyksi. Sosiodynaamista ohjausmallia voi mielestäni mainiosti soveltaa esim. omien vahvuuksien selvittämisessä, lukion jälkeisten jatko-opiskelupaikkojen pohdinnassa ja työelämän eri vaihtoehtojen kartoituksessa. Varsinkin Peavyn ”Elämäni työkirja” sisältää useita hyviä, käyttökelpoisia harjoituksia, joissa tarkastellaan omia voimavaroja, vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Omien kokemuksieni pohjalta olen havainnut, että vielä jopa kolmannen lukiovuoden alkaessa erittäin suurella osalla abiturientteja ei ole minkäänlaisia tulevaisuuteen liittyviä toiveita tai unelmia. Ei riitä, että opinto-ohjauksen tunneilla nopeasti käydään läpi eri vaihtoehdot lukion jälkeen tai että tunneilla vieraillee muutamia opiskelijoita kertomassa omasta tiedekunnastaan. Henkilökohtaisiin ohjauskeskusteluihin täytyy varata entistä enemmän

aikaa! Olisi hyvä, jos keskusteluista tulisi säännöllinen jatkumo, jolloin syvällisemmin pystyisin paneutumaan ohjattavan omaan elämäntarinaansa, voimavarakenttään ja tulevaisuuden tavoitteisiin. Lukion jälkeisen opiskelupaikan pohdinnassa mielestäni pienemmissä, muutaman opiskelijan ryhmissä tapahtuva ajatustenvaihto on mitä parhain tapa saada uusia näkökulmia elämään. Pienryhmissä opiskelijat voivat keskenään pohtia omia ja toistensa vahvuuksia ja soveltaa konstruktivistisia ohjausperiaatteita erilaisten harjoitusten (ks. Peavyn ”Elämäni työkirja”) muodossa. Harjoituksena esim. puhepiiri, jossa jokainen osallistuja saa kertoa oman merkityksellisen tarinansa, voisi olla erittäin hyödyllinen. Pienryhmissä toteutuu mielestäni vuorovaikutuksellinen aspekti erinomaisesti ja varsinkin vielä tulevaisuuttaan miettivä, epävarma opiskelija voi hyötyä todella paljon muiden ryhmän jäsenten mietteistä ja ajatuksista. Samalla kehittyvät varmasti myös opiskelijoiden sosiaaliset taidot ja psykologiset vahvuudet, jolloin yleisestikin ottaen koko elämän laatu paranee. Olisiko tässä yhteydessä myös mahdollista toteuttaa erilaisia toiminnallisia draama-harjoituksia ryhmän sisällä esim. aivan jossain muussa ympäristössä kuin luokkatilassa? Terapeuttinen ja sopivasti haasteellinen toiminta tuottaisi varmasti nuorelle tyytyväisyyttä ja pätevyyden tunnetta ja parantaisi hänen itsetuntoaan, jolloin tässä tutkimuksessani esille tullut opiskelijoiden epävarmuuden tunne selviytyä lukiosta kunnialla saataisi hyvinkin pienentyä. Pienryhmä-harjoitusten kohdalla on kuitenkin usein esteenä ajanpuute ja varsinaisilla opinto-ohjauksen tunneilla niitä on paljolti suurten ryhmäkokojen vuoksi vaikea toteuttaa, joten oma opinto-ohjaukseni on jatkossa suunniteltava aivan uudella tavalla, jotta tulevaisuudessa tällaiset keskustelufoorumit olisivat mahdollisia.

Kuten tutkimustuloksissa jo aiemmin kävi ilmi, tarve saada henkilökohtaista ohjausta on selvästi suurempi yleislukion kuin matematiikkalukion puolella. Matematiikkalukion opiskelijoista suurin osa on myös sitä mieltä, että on hyvä saada ohjausta tarvittaessa, mutta he eivät ehkä niinkään koe ohjausta välttämättömäksi osaksi lukiotaivalta. Kuinka voisin siis tulevaisuudessa kehittää ohjaustani niin, että myös matematiikkalukiolaiset entistä vahvemmin kokisivat opinto-ohjauksen erittäin tärkeänä osana lukiokoulutusta? Ehkä opinto-ohjauksen tunnit voisi yrittää järjestää niin, että matematiikkalukiolaisilla olisi oma ohjausryhmänsä. Tällä hetkellä nimittäin molempien linjojen opiskelijat ovat sekaisin eri ryhmissä ja kun matematiikkalukiolaisilla saattaa esim. ohjauksen toteuttamisen suhteen olla hyvinkin erilaisia näkemyksiä kuin yleislukiolaisilla, voisi oma yhtenä-

nen ryhmä palvella matematiikkalukion opiskelijoiden tarpeita paremmin. Omassa tutussa ryhmässä myös uskaltaa paremmin kertoa mielipiteensä, oma identiteetti vahvistuu ja samalla opinto-ohjaajana voin tarkemmin keskittyä juuri matemaattis-luonnontieteellisiin aineisiin panostavien opiskelijoiden erityistarpeisiin. Ryhmä voisi vielä jakautua vaikka pienempiin ryhmiin, jolloin jokainen pienryhmä esim. tutustuisi johonkin jatkokoulutusvaihtoehtoon tai ammattiin ja lopuksi pidettäisiin paneelikeskustelu, jossa myös kuulijoilla olisi vapaa sana. Keskustelua taatusti syntyisi ja tämä varmasti kannustaisi myös matematiikkalukion opiskelijoita paremmin hakeutumaan opolaan henkilökohtaisiin ohjauskeskusteluihin. Onhan tietysti myös mahdollista, että matematiikkalukion opiskelijat yksinkertaisesti vain ovat niin tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseensa, etteivät he koe tarvitsevänsä enempää ohjausta. Ohjauksenhan tulisi olla mielekäästä ja merkityksellistä, eikä perustua painostukseen tai pakeroon. ”Jo huomenna voin olla valmis kertomaan oman elämäni tarinan”.

LÄHTEET

- Furman, B. & Ahola, T. 1993. Terapiasta ratkaisuihin. Keuruu: Otava
- Furman, B. & Ahola, T. 1999. Ratkaisukeskeinen itsensä kehittäminen. Lyhytterapia instituutti Oy. Hakapaino. Helsinki.
- Helander, J. & Seinä, S. 2005. Mielen malleista ohjaustodellisuuteen – ohjausteoriat opinto-ohjaajakoulutuksessa. Teoksessa J. Lerkkänen (toim.): Opinto-ohjauksen tarkoitus. Opinto-ohjaajakoulutuksen 20-vuotisjuhlajulkaisu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 13 – 18.
- Jokelainen, P. 2011. Pienin tavoittein ja askelin – toiminnasta mahdollisuuksia arkielämään. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.): Mieli maasta. Masentuneen nuoren kohtaaminen ja tukeminen. Jyväskylä: Psykologien kustannus, 132 – 153.
- Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa H. Kasurinen (toim.): Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala: opetushallitus, 40.
- Koistinen, M. 2010. Nuorten hyvinvointi, opiskelu ja opinto-ohjaus erityisen koulutustehävän saaneissa lukiossa. Tutkimuksia 319. Helsinki 2010.
- Lairio, M., Puukari, S. & Nissilä, P. 2001. Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.): Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylän yliopistopaino. Koulutuksen tutkimuslaitos, 41 – 67. Jyväskylä.
- Manninen, M. 2005. Viestintää, ohjelmointia ja sairaanhoitoa ammattikorkeakouluissa opiskelevien opiskelumotivaatio ja avun hakeminen opiskeluongelmiin. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Merimaa, E. 2004. Oppilaan ja opiskelijan ohjaus perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmassa. Teoksessa H. Kasurinen (toim.): Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala: opetushallitus, 71 – 81.
- Mustakallio, M. 2007. Raahen lukion opiskelijoiden ajatuksia opinto-ohjauksesta. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Louhi-Jauhiainen, M. 2005. Koulun oppilashuoltotyö. Teoksessa J. Lerkkänen (toim.): Opinto-ohjauksen tarkoitus. Opinto-ohjaajakoulutuksen 20-vuotisjuhlajulkaisu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 57 – 62.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. Määräys 33/011/2003.
- Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosikaudan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Peavy, R. V. 2001. Elämäni työkirja. Konstruktivististen ohjausperiaatteiden soveltaminen: tehtäviä ja harjoituksia. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Peavy, R. V. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien kustannus.

Pekkari, M. 2009. Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. Helsinki: Tammi

Puukka, H. 2007. Ohjausjärjestelmän kehittäminen Keuruun lukiossa. Opettajien ja lukio-
laisten näkemyksiä ohjauksesta. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Sydänmaalakka, M. 2008. Sotungin lukion ohjausjärjestelmän arviointi ja kehittäminen.
Ohjauksen koulutus ja tutkimus. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Takala, S. 2011. Miten teen tavoitteista totta? Ratkaisukeskeinen terapia nuoren masen-
nuksen hoidossa. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.): Mieli maasta. Masentuneen nuoren koh-
taaminen ja tukeminen. Jyväskylä: Psykologien kustannus, 109 - 119.

Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Yliopistopaino. Helsinki.

[Www.mayk.fi](http://www.mayk.fi). Luettu 15.4.2011.

LIITE 1

Kysely lukion opinto-ohjauksesta/Maunulan yhteiskoulun lukion yleislinja ja Helsingin matematiikkalukion matemaattinen linja 1.2.2011

Tämän kyselyn tarkoituksena on tutkia opinto-ohjauksen määrää ja tarvetta koulussamme. **Ympyröi** itseäsi kuvaavin vaihtoehto sekä vastaa kysymyksiin!

1. Sukupuoli

- a) nainen b) mies

2. Olet

- a) yleislukiolainen b) matematiikkalukiolainen

3. Kuinka monta kertaa olet tämän lukuvuoden aikana käynyt opinto-ohjaajan vastaanotolla?

- a) 1 b) 2- 4 c) yli 4 kertaa

4. Vastaanottokäyntisi pääasiallinen syy oli?

- a) lukujärjestys b) kurssit c) henkilökohtainen syy
d) muu syy, mikä _____

5. Kuinka tyytyväinen olet saamaasi ohjaukseen opolassa?

- a) erittäin tyytyväinen b) tyytyväinen c) parannettavaa on

Perustele vastauksesi:

6. Mitä tai millaisia asioita toivoisit otettavan esille ja käsiteltävän

- a) opinto-ohjauksen tunneilla ja b) henkilökohtaisessa ohjauksessa opolassa? Vastaa molempiin!

7. Kuinka tärkeänä pidät henkilökohtaista ohjausta?

- a) erittäin tärkeää b) hyvä, että sitä on tarvittaessa c) ei niin suurta merkitystä

Perustele vastauksesi:

Kiitos vastauksestasi!